

RAZNO

Nagrađeni članovi SO-a

U veljači 2009. na Godišnjoj skupštini Hrvatskog planinarskog društva »Željezničar« mnogi su zaslužni članovi primili razne nagrade za svoj rad u 2008. godini, a među njima i nekolicina članova Speleološkog odsjeka.

Priznanje za uspješan doprinos radu Hrvatskog planinarskog društva »Željezničar« primili su: Bernard Bregar, Želimir Jelenić, Bruno Puharić, Marko Budić, Ivan Mišur, Ante Sušić, Danko Cvitković, Hrvoje Grgić i Vlado Božić.

Vlado Božić

Festival znanosti 2009.

Mi smo učenici 6. razreda zagrebačke Osnovne škole Antuna Mihanovića, iz Dupca i aktivni smo ekolozi.

Na Festivalu znanosti, održanom u zgradi Tehničkog muzeja u Zagrebu, prvi put smo sudjelovali 2008. godine predavanjem pod naslovom *Kuda teče voda u kršu*. I 2009. g. smo pozvani na Festival znanosti, održan na istome mjestu u vremenu od 20. do 25. travnja, da prikazemo isti projekt.

Da posjetiocima ne budemo dosadni, predstavljajući projekt smo malo proširili. Napravili smo slikovnu prezentaciju »Kuda teče voda u kršu« s pregledom našega dosadašnjeg rada. Predstavili smo ukratko naše projekte o Zemlji, svemiru, vodi, pticama i gljivama koje smo radili u Narodnom sveučilištu Dubrava. Očarao nas je dinarski krš, pa smo najviše vremena posvetili njemu.

Imali smo makete koje smo napravili od gipsa i gline. Slamčice su bile tokovi rijeka. Napravili smo rupice (ponore), vrtače i ostale krške pojave i sve to ukrali glinenim kućama i životinjama, baš kao pravu planinu.

Tu planinu polijevali bismo vodom. To je bila kiša. A ona bi prolazila kroz ponore i vodom popunila estavele te se pretvarala u lijepa, plava jezera.

Također smo putem slikovne prezentacije prikazali posjetiteljima mjesta na kojima smo upoznali sve te pojave o kojima smo govorili (Veternica, Cerovačke pećine, špilja Vrelo, Velebit i njegov krš, mnoga mjesta u Gorskom kotaru) te objasnili i način na koji smo napravili naš model krša.

Uz to smo još od pečene gline napravili model špilje. Ukrali smo je malim šupljim sigama (stalaktitima, stalagmitima, stalagnatima, zavjesama...) a na kraju smo na sigovinu dodali i kristalice (za to je bio dovoljan šećer) te čup sa zlatnicima, radi potpunog ugođaja.

Da bismo ljudima privukli pozornost i da bi oni nešto zapamtili, uredili smo letak, koji smo

Posjetitelji razgledavaju naše izložke

dijeliti posjetiteljima. U njemu smo ukratko napisali sve o krškim fenomenima, špiljama, jama, ponikvama, stalaktitima, stalagmitima...

Prije toga smo posjetili izložbu na kojoj su nas speleolozi upoznali sa svojim radom i opre-

mom, pa nam je bilo lakše predavati. Ljudi su nas pažljivo slušali. Bili su vrlo zainteresirani i postavljali su mnoga pitanja. Zbog velikog broja znatiželjnika morali smo prezentaciju ponoviti čak nekoliko puta.

Uz pomoć profesora Marjanca i naše učiteljice, nabavili smo nešto speleološke opreme (uže, kacige, lojtrice, karabitu) i tako smo predstavljali speleologe.

Do sada smo se bavili krškim fenomenima, u koje ulaze i špilje. Baš u tim špiljama uočili smo posebne, vrlo zanimljive stanovnike o kojima ljudi ne znaju mnogo – šišmiše, pa će naš sljedeći projekt, na kojemu sada radimo, biti upravo ŠIŠMIŠI.

Napisala Karla Cvetek, a surađivale Helena Vranić, Magdalena Škalec i Claudia Košpić uz stručnu pomoć svoje učiteljice Smilje Baran

Prof. Tihomir Marjanac tumači djeci upotrebu šljema

Naš model krša

Mineral EXPO

U Zagrebu je 30. i 31. svibnja 2009. u Domu sportova održan već 11. međunarodni sajam dragog i poludragog kamenja pod nazivom MINERAL EXPO.

U dva dana održavanja ponudilo je 40 izlagača iz zemlje i inozemstva posjetiteljima, kojih je bilo više od 4500, po posebno povoljnim cijenama nakit i ukrasne predmete od dragog i poludragog kamenja, bisera i koralja te neobrađene minerale i fosile. Izuzetno zanimljivo područje znanosti - mineralogija i paleontologija, prezentirano je posjetiteljima sajma na jednostavan i prihvatljiv način.

Skupljače i ljubitelje minerala zanimalo je mnogo izloženih, vrijednih različitih minerala iz cijelog svijeta, kao npr. neobrađeni minerali iz rudnika Trepča na Kosovu, zeoliti iz Indije, ametisti, ahati i kvarc iz Brazila, ahat iz Lepoglave, kvarc hijalofan iz Bosne itd. Pažnju posjetitelja također su privukli i fosilni ostaci izumr-

Mnoštvo posjetitelja sajma

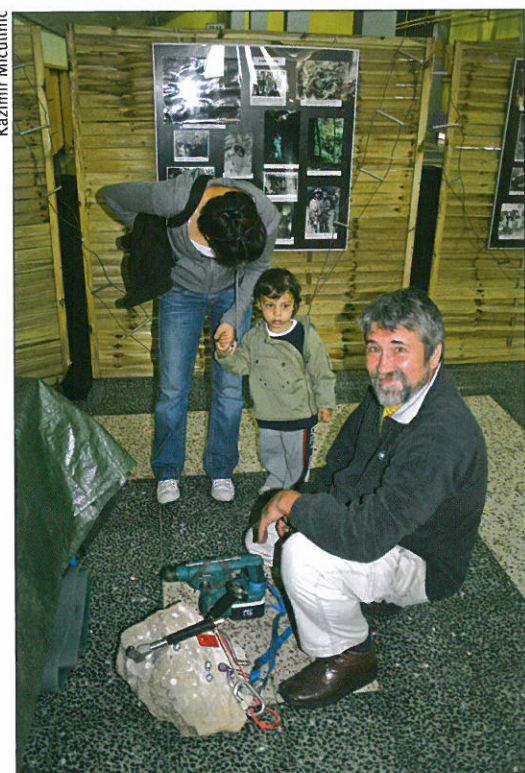
Hrvoje Grgić priča na štandu SO-a

lih životinja - trilobiti stari 580 milijuna godina, amoniti stari 85 milijuna godina, dijelovi mamutovih kljova, zubi izumrle vrste morskog psa, fosili flore i sl.

Članovi Speleološkog odsjeka HPD-a Željezničar predstavili su svoj rad, pokazali opremu potrebnu za speleološka istraživanja i postavili izložbu fotografija svog rada kroz dugi niz godina.

Hrvatsko biospeleološko društvo postavilo je izložbu »Podzemni svijet otoka Mljeta«. Fotografije i nacrti predstavili su dvogodišnje istraživanje 28 špilja i jama u Nacionalnom parku Mljet.

Neven Miculinić

Hrvoje Grgić na štandu SO-a

»Željezničari« na 11. Fosilijadi

Već tradicionalna, 11. Fosilijada – Velebitaški skup starih špiljara – fosila, održana je u organizaciji SO-a PDS »Velebit« 12.-13. rujna 2009. na otoku Krku (Sv. Vid kod Dobrinja) na vikend-imanju obitelji Malinar. Neki su sudionici došli već u petak i na terasastoj livadici iza vikendice postavili svoje šatore, dok su ostali došli u subotu i također se tu smjestili. Neki su u subotu razgledavali znamenitosti otoka, a drugi se pripremali za večerašnji skup, kojem su se pridružili i članovi SO-a HPD »Željezničar« Krešo Guszak, Zoran Bolonić i Vlado Božić.

Predvečer je počela padati kiša pa su se svi sudionici nagurali u podrum vikendice. Bila je to prilika za bliske susrete (stiskanje) uz zafrkanciju, ali i za predstavljanje knjige »DUH TAME« arheologinje Mirne Malinar, kćerke Marte i Hrvoja Malinara (Hrvojev doživljaj istraživanja jame Bezdanače i Mirnina vizija događanja u jami u brončanom dobu). Kiša je prestala oko 9 sati, pa je iza kuće, na već pripremljenom ognjištu, zapaljena vatra. Druženje je nastavljeno uz pucketavu vatru, kotao graha i roštilj. Dvije gitare i mnoštvo glasova održavali su veseli ugodaj sve do 3 sata ujutro.

U nedjelju prije podne neki su već morali kući, a ostali, uz polako spremanje stvari, još su se družili. Oko podneva svi su posjetili turistički uređenu špilju Biserujka.

Sudionici su dobili i prigodne majice za sjećanje na lijepo druženje

Domaćini skupa, Marta i Hrvoje, svoju su kuću i okolicu prilagodili za prihvata tridesetak »fosila« (pardon, bilo je i nekoliko mladih špiljara – gostiju) i potrudili se da svima bude ugodno.

Vlado Božić

Druženje uz pjesmu trajalo je duboko u noć

Zanimljiva speleološka večer uz prezentaciju knjige i izložbu slika

Predstavljanje knjige »Vodič po pristupačnim špiljama i jamama u Hrvatskoj« dipl. ing. Vlade Božića, poznatog, priznatog i još uvijek aktivnog speleološkog autoriteta, bila je povod za zanimljivu speleološku večer uz druženje s prijateljima, speleolozima, istomišljenicima i zaljubljenicima u ljepote čarobnog i tajnovitog podzemnog svijeta.

Svečanost predstavljanja knjige otvorila je 15. rujna 2009. oko 19 sati domaćica gđa. Jasna Kovačević u knjižnici »Bogdan Ogrizović« u Zagrebu. Stručni recenzent, speleolog i dipl. ing. Juraj Posarić, dao je uvodnu riječ u sadržaj knjige i njeno nastajanje, uz zanimljiv komentar. Po završetku predao je riječ prof. dr. Željku Poljaku, koji je kao iskusni planinar, ljubitelj prirode i svjetski putnik protumačio podjelu speleološke aktivnosti na amatersku i profesionalnu. Posebno se pohvalno izrazio o amaterskoj speleologiji jer je ona entuzijazmom svojih članova zaslužnija za pronalaženje novih objekata i njihovo istraživanje od profesionalne, koja se pretvara u profit. Nadalje je riječima pohvale za ideju i realizaciju knjige od 300 stranica i mnoštvo odličnih podzemnih fotografija, nastaj

vio dr. Ante Pelivan, koji je kao izdavač zaslužan za tiskanje »Vodiča« ove, 2009. godine, u svojoj tiskari »Ekološki glasnik« u Donjoj Lomnici.

Povjesničarka umjetnosti i likovna kritičarka Iva Körbler, biranim je riječima dopunila predgovornike, s posebnim osvrtom na izložbu slika s motivima iz podzemlja, koja se krasno uklopila u predstavljanje Božićeve knjige. Akademске slikarice Nives Missoni i Dijana Riss, te Jasna Anđelić, Mirjana Kos, Dora Meštrović, Jure Klinac, Biserka Vučković, Slavica Blažanović, Martina Vrbanić, Josip Joško Fijucek, Marina Bedek, Nenad Božić, Branko Budimir i Tihomir Kovačević autori su nesvakidašnje likovne teme. Oslikavanjem podzemnog ambijenta uspjeli su zabilježiti skriveni prostor u sadašnjem vremenu, koji je u svojoj veličanstvenoj mašti stvorila moćna i jedinstvena priroda, teško pojmljivim vremenskim mjerilom za obično smrtno biće poput čovjeka. Slike su nastale na speleološkim ekspedicijama DDISKF-a u razdoblju od 2005. do 2009. godine.

Na kraju je autor knjige ing. Vlado Božić zahvalio govornicima, kritičarima, suradnicima,

Svečanost u knjižnici Bogdan Ogrizović

Sudionici predstavljanja knjige

Izložba o jami Rašpor

U galerijskim prostorijama turistički uređene jame Baredine kraj Poreča postavljena je 16. kolovoza 2009. izložba pod naslovom JAMA RAŠPOR –365 m, 85 godina istraživanja najdublje jame Istre, koja će trajati do svibnja 2010. Organizator izložbe je Silvio Legović, poznati istarski speleolog i voditelj jame Baredine, koji je i sam sudjelovao u istraživanju jame Rašpor, dok su mu suradnici u postavljanju izložbe bili zagrebački speleolozi Juraj Posarić, Vladimir Lindić i Srećko Božičević te istarski speleolozi Ivan Glavaš, Matej Mirkec, Claudio Zupan i Alen Žužić.

Na otvorenju izložbe, kao predstavnik talijanskog kluba *Società Alpina delle Giulie*, čiji su članovi 1924-1925. istraživali jamu, govorio je gospodin Alessio Fabrigatore, sada direktor turistički uređene jame Grotte Gigante kraj Trsta, zatim Juraj Posarić, kao jedan od sudionika hrvatske ekspedicije 1974., pa Silvio Legović, voditelj ekspedicije 1982. i Ivan Glavaš, voditelj novijih speleoloških istraživanja.

Izložbom je, pomoću fotografija, nacrti i opreme, prikazano 85-godišnje istraživanje jame Rašpor, toga povremenoga kraškog ponora, pokraj naselja Rašpora na Čičariji. Istraživanja su započeli talijanski speleolozi 1924. i na dno se spustili 1925., izmjerivši dubinu od 450 m, što je tada bilo najdublje na svijetu, pa su Talijani jami dali ime Abisso Bertarelli, u čast jednome svom speleologu. U istraživanju su smrtno stradala i dva Hrvata, koji su Talijanima pomagali u gornjem dijelu jame. Stradali su Karlo i Blaž Božić,

speleolozima, izdavaču i svima koji su pridonijeli da knjiga doživi dojmpljivu prezentaciju i obogati speleološku literaturu mnoštvom vrijednih te dugo i pomno prikupljenim podacima.

Po završetku svečanog dijela on je nazočnima potpisivao knjigu, koja se mogla kupiti po promotivnoj cijeni.

Uz domjenak i ugodno druženje, prijatelji i speleolozi razišli su se oko 22 sata zadovoljni i puni dojmova.

Krešimir Guszak

koje je iznenada nadošla bujica odnijela u ponor, a tijela im nikada nisu pronađena.

Zagrebački su speleolozi 1974. i 1980. izmjerili dubinu od samo 365 m, što je tada bila najveća dubina istražena u Hrvatskoj. Dalja istraživanja organizirali su istarski speleolozi. Prvo veliko istraživanje organizirao je baš Silvio Legović 1982., kada je pronađen i dio opreme talijanskih speleologa, sada izložen na ovoj izložbi. Zahvaljujući novoj, modernijoj speleološkoj opremi, sadašnji istarski speleolozi opet istražuju jamu Rašpor, otkrivajući nove dijelove.

Razna stara speleološka oprema

Izložbeni prostor

Izložene fotografije i oprema lijepo prikazuju kako se nekada istraživalo jame a kako sada, te kako se nekada mjerilo i crtalo jame a kako sada. Iz speleološkog muzeja SO-a HPD »Željezničar« za ovu je izložbu posuđeno i izloženo vitlo kojim je 1974. istraživana ponor, također i drvena sjedala, staro sukano užje, ljestve i dr.

Vlado Božić

Sanacija Talijanove buže

Članovi SO-a HPD »Željezničar« radili su i 2009. godine u Talijanovoj buži u Novalji na Pagu. Buža je rimski vodovod, sagrađen u I. st. u obliku tunela dugog 1055 m, uklesan u živoj stijeni ručnim radom, s 9 odušnika. Kako je kroz stoljeća tunel bio zapušten i djelomično zarušen i oštećen, a istraživana od konca 19. st., javila se potreba da se tunel obnovi, zaštiti i prikaže javnosti. Osnovni radovi što ih je trebalo najprije obaviti bilo je čišćenje tunela, a to već nekoliko godina rade članovi SOŽ-a u okviru svojih mogućnosti i mogućnosti grada Novalje.

Tijekom listopada i studenog desetorica članova: Dalibor Jirkal, Ivan Mišur, Josip Dadić, Ante Sušić, Ruđer Novak, Hrvoje Grgić, Damir Lovretić, Milivoj Uroić i Vlado Božić iz Zagreba i naš član Bruno Puharić iz Novalje, nekoliko su puta nastavili čistiti tunel. U tom razdoblju odstranjena je iz tunela električna instalacija koja je služila kao improvizirana rasvjeta, odstranjeni su svi metalni predmeti zabijeni u stijene tunela koji su služili kao držači instrumenata za mjerenje raznih podataka u tunelu, uključujući i dio

Kladice ispod 8. odušnika pripravljene za izvlačenje

Vlado Božić

Gomila kamenja, mulja i smeća deponirana uz 3. odušnik

čelične cijevi koji visi iz 4. odušnika, razbijene su sve betonske brane koje su nosile lijevanoželjezne cijevi (izvadene godinu dana prije), razbijene su i brane od zasiganog kamenja koje su sprječavale protjecanje vode, skupljeno je kamenje, pijesak i mulj u prvom dijelu tunela, tj. između 1. i 3. odušnika, i izvadeno kroz 3. odušnik te deponirano uz njega, detaljno je očišćen dio tunela uz 5. odušnik (oprano četkom i spužvom), skupljeno je novo nabacio smeće kroz odušnike 2, 3, 5,

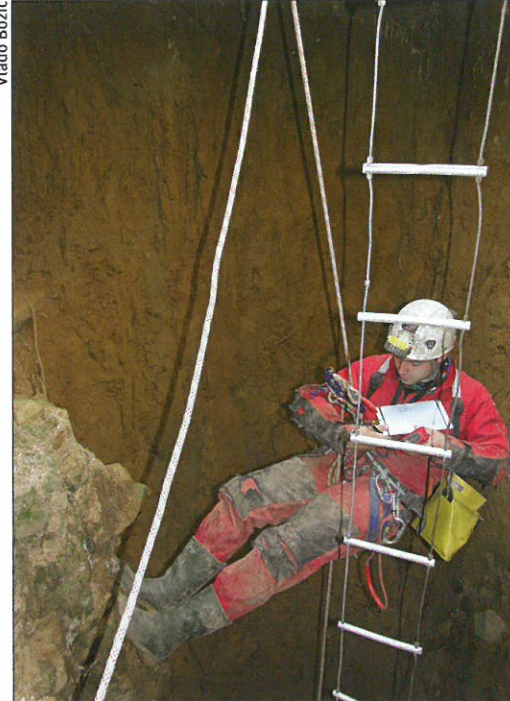
»Oprani« dio jarka tunela uz 5. odušnik

i 7 i pripremljeno za izvlačenje, drvene kladice na kojima su ležale lijevanoželjezne cijevi skupljene su i deponirane uz 5. i 8. odušnik (pripremljene za izvlačenje), detaljno je očišćen dio tunela od 8. prema 7. odušniku u duljini od pedesetak metara, a duž cijelog tunela očišćen je jarak u tolikoj mjeri da voda može protjecati.

Osim toga naši su članovi pomogli arheološkinji Ireni Radić-Rossi, arhitektici Jasni Zmaić i građevinskom inženjeru Svjetlanu Hudecu detaljni pregled i izmjeru 9. odušnika radi izrade projekta sanacije. Tom su prilikom bolje proučena oba kraka završnog dijela tunela, tzv. »Y«, i ustanovljeno da se lijevi dio tunela nastavlja, ali je zarušen, a desni završava jer je prekinuto kopanje.

U završnom izvještaju grada Novalje Ministarstvu kulture o obavljenim radovima u Talijanovoj buži naglašeno je da su radovi obavljani stručno, bez oštećenja tunela, tj. po pravilima (arheološke) struke.

Vlado Božić

Ivan Mišur detaljno premjerava 9. odušnik

Utvrđene špilje u Lici

Članovi Speleološkog društva »Ursus spe-laeus« iz Karlovca i SO-a HPD »Željezničar« iz Zagreba nastavili su u Hrvatskoj istraživati utvrđene špilje – špilje s obrambenim zidovima na njihovim ulazima. Nakon što su istražili takve špilje u Zagrebačkoj županiji na Žumberku (4 špilje) i Karlovačkoj županiji (15 špilja) započeli su istraživati u Lici. Nažalost, istraživanja u Karlovačkoj županiji, na Kordunu, nisu završena, jer do sada neke špilje, koje se spominju u literaturi, nisu pronađene, a neke špilje nisu dostupne (zbog vojske).

Za područje Ličko-senjske županije prikupljeni su podaci za dvadesetak špilja, a do kraja 2009. istraženo ih je samo nekoliko. Istraživanje je započelo na Krbavskom polju, gdje su posjećene 3 ranije istražene špilje: Zelena, Pećanska i Kulina špilja i u njima detaljno proučeni ostaci obrambenih zidova. Novo su istražene Dabina špilja i Vranova špilja kod Bunića. Blizu Gospića

istražene su špilje Vrbas, Bužimska kalvarija i Špilja ispod gradine Bužim, u Rastokama špilja Babinovac, a blizu Perušića špilja Beč. One su speleološki istražene, a predstoji još arheološko i povijesno istraživanje. Iz dostupne literature treba prikupiti podatke o povijesnim zbivanjima na području Ličko-senjske županije te na lokalitetima gdje su nađene utvrđene špilje provesti i detaljnija arheološka istraživanja.

O Zelenoj, Pećanskoj i Kulinoj špilji već je pisano u prošlom broju ovog časopisa. Ovdje je dovoljno podsjetiti da Zelena špilja ima ostatke zida na oknu tridesetak metara iznad ulaza u špilju, do kojeg se dolazilo pomoću drvenih skela iznutra, da Pećanska špilja ima gotovo neoštećen zid širok 7 m, visok 3,5 m, a da se u Kulinoj špilji mogu vidjeti samo tragovi nekadašnjeg zida.

U Kozjanskoj dragi uz rub Krbavskog polja, na početku koje se nalazi i Zelena špilja, oko 10 km od Bunića nalazi se Vranova špilja, duga sve-

Zoran Bolonić pred zidom u Pećanskoj špilji

Nataša Matoš i Krešo Raguž u Vranovoj špilji

ga 7 m, ali ima cijeli ulaz zagrađen zidom širokim 7 i visokim 8 m, s vratima i puškarnicama. Blizu Bunića, na zapadnom rubu Krbavskog polja, nalazi se Dabina špilja, duga dvadesetak metara, ali niska. Na ulazu je imala zid širok 10 i visok oko 2 m, ali nije sigurno da je zid bio zidan mortom ili je to bio suhozid, ostaci se vide samo u tlu ulaza. U području Bužima, oko 10 km sjeverozapadno od Gospića, nalaze se tri špilje sa zidovima. U špilji Vrbas, na sjevernom dijelu Bužima, iza prostranog ulaza u špilju, u uskom bočnom kanalu, desetak metara od ulaza, nalaze se ostaci pregradnog zida širokog 1 i visokog 2 m. U središnjem dijelu Bužima nalaze se ruševine gradine Bužim, a ispod njih Špilja ispod gradine Bužim, duga 25 m, koja je 6 m od ulaza imala dva zida, jedan iza drugoga, široka 2 i visoka 1 m. Prema dobivenim podacima, na gradini Bužim je jama ili bunar na čijem se dnu nalaze neki zidovi, međutim iza malog otvora 1 × 1,5 m nalazi se ozidana prostorija veličine 6 × 3 m, duboka 4 m za koju arheolozi smatraju da je bila cisterna za vodu. Malo sjevernije od gradine Bužim nalazi se Bužimska kalvarija, špilja koju su, kao i Špilju ispod gradine Bužim, godinu dana prije istražili

Nataša Matoš uz ostatke drugog zida u Špilji ispod gradine Bužim

članovi Dinarida - Društva za istraživanje i snimanje krških fenomena iz Zagreba. U njoj se iza niskog i strmog ulaza nalaze čak tri zida, jedan iza drugoga, zadnja dva visoka gotovo 4, a široka 2,5 m.

Kod naselja Kvarte, sjeverno od Perušića, nalazi se špilja Beč, duga svega 6 m, ali je na ulazu imala zid širok 1 i visok oko 2 m. Ulaz se nalazi u visokoj litici tako da se do njega može doći ili odozgo užetom (što smo učinili i mi), ili

Pogled na Kvarte iz špilje Beč

Nela Kovačević za geodetskim instrumentom u špilji Babinovac

odozdo ljestvama dugim desetak metara. Iz špilje je prekrasan vidik na polje ispred litice. Najveća do sada istražená utvrđena špilja u Lici je špilja Babinovac u zaselku Crnićima, desetak km sjeverno od Gospića. Iza malog, trokutastog ulaza 2×1 m, špilja se naglo širi, pa se već na 6 m od ulaza nalazi zid širok 10 i visok 4 m, a iza njega prostrana špilja s dvoranom promjera tridesetak metara. Špilja je duga ukupno 85 m.

Treba napomenuti da je u Pećanskoj špilji i špilji Babinovcu arheologinja Nela Kovačević snimila zidove pomoću modernog geodetskog instrumenta i izradila njihove detaljne nacрте, tako da se vidi gotovo svaki kamen.

Na površini tla u većini špilja nađeno je ulomaka keramike.

U istraživanju su iz SOŽ-a sudjelovali: Milivoj Uroić, Mea Bombardelli, Zoran Bolonić i Vlado Božić, a iz SD »US«: Krešimir Raguž i Nataša Matoš. Za potrebe Ličko-senjske županije sudjelovala je kao suradnik u snimanju zidova i Nela Kovačević sa svojom asistenticom.

Istraživanja će se nastaviti.

Vlado Božić

Opet modriilo u špilji Pijavici

O špilji Pijavici, udaljenoj oko 2 km sjeverno od Senja, s jednim morskim i jednim kopnenim ulazom, napisao sam opširan članak u Senjskom zborniku (br. 32, za 2005, str. 483-296.) i u njemu opisao promjene koje su se desile u špilji kroz posljednjih stotinjak godina. Da podsjetim, o špilji je prvi pisao geolog Stjepan Vuksan 1907. i 1909. i naveo da je špilja imala funkciju »morskog ponora« i da je »jedna od najvažnijih pojava naših primorskih obala«, jer ima jedan kopneni (jamski) i jedan špiljski (potopljeni) ulaz. Špilju je 1914. istražio i geolog Josip Poljak te je opisao kao špilju u kojoj se nalazi vrulja na dubini od 3,5 m. Oba autora izradila su skicu.

Ja sam u špilji bio prvi puta 1985. i izradio njenu skicu. Kopneni ulaz već je bio djelomično zatrpan tako da je more u špilji bilo na samo četvrtini njene površine. Uočio sam efekt modriila u smjeru podmorskog ulaza i o tome obavijestio zagrebačke speleologe koji su nakon

Sipar ispod kopnenog ulaza u špilji Pijavici

Modriilo u špilji Pijavici 2009. godine

toga više puta ronjenjem posjetili špilju. Špilja je najviše zainteresirala ondašnjeg studenta geologije, ujedno speleologa-rionioca Anđelka Novosela, koji je špilju posjetio više puta i želio je učiniti dostupnom široj javnosti. Međutim u travnju 1994. kopneni ulaz u špilju netko je zatrpao građevinskim otpadom - zemljom i kamenjem. Unatoč brojnoj prepisci s raznim mjerodavnim institucijama da se špilju očisti i zaštiti, kopneni ulaz ostao je godinama zatrpan.

Boraveći u Senju u jesen 2009. na predstavljanju novog broja Senjskog zbornika, posjetio sam i špilju Pijavicu te se ugodno iznenadio. Čini se da je priroda učinila ono što je izgledalo nemoguće - oborine su odozgo isprale zemlju s kamenja, a more odozdo izvuklo zemlju i kamenje tako da se razina nabacanog materijala ispod kopnenog ulaza snizila za oko 2-3 m pa se pojavio spoj s morskim ulazom, odnosno sifonom. Pomoću užeta spustio sam se na strmi zemljani sipar sve do morske razine. Vidljivo je da je more u visini od oko 2 m ispralo kamenje i da iznad njega još stoji sloj kamenja i sipke zem-

lje, koja pod nogama klizi gotovo do mora. Ono što je najvažnije jest činjenica da se vidi morski ulaz kroz koji probija MODRIILO. Površina jezera u špilji je oko 3-4 m², dubina mora kod stijene gdje počinje sifon oko 0,8 m i dalje je sve veća. Modriilo je izrazito za sunčana vremena u popodnevним satima i kontrast je sivo-smeđoj stijeni iznad jezera.

Špilja se nekad (prije stotinjak godina) sastojala od velike dvorane od možda 25×15 m i bila je ispunjena morem dubine 3-4 m, ali je već 1985. bila podijeljena siparom ispod ulaza u dvije dvorane. Jednu je dvoranu činio sipar ispod kopnenog otvora, veličine $1,5 \times 2,5$ m, a drugu suha dvorana s tlom u razini mora. Sada je i ta druga dvorana zatrpana do vrha i više se u nje ne može ući, šteta, jer sam još 1985. učinio lijepu fotografiju modriila baš iz te dvorane. No, što je tu je, ostaje nada da će more i dalje ispirati nasipani materijal i povećavati ulaznu dvoranu ispod kopnenog ulaza, ako se opet ne dogodi ekocid i netko ponovno ne nabaca otpad u jamu.

Vlado Božić

Špilja sv. Martina

Pokraj Zagreba, zapravo u njegovom zapadnom predgrađu Podsusedu, nalaze se ostaci špilje i kapele sv. Martina. Prema legendi, pod utvrdom Susedgradom živio je u jednoj špilji svećenik, pustinjač Martin. Poslije je pokraj špilje sagrađena kapela njemu u spomen, koja je tijekom stoljeća mijenjala veličinu i izgled.

Sv. Martin se u Hrvatskoj slavi na dan 11. studenog kao »Martinje«. Tog se dana krsti mlado vino, u nekim krajevima po posebnom postupku, pa su svim vinarima dobro poznati »Križevački statuti« za krštenje vina.

Prema povijesnim podacima Martin se rodio 316. god. u ondašnjoj Panoniji (danas Mađarskoj), živio u Panoniji, Francuskoj i Italiji, a umro 11. studenog 397. u Francuskoj. Zapisano je da je bio vojnik na silu, biskup po dužnosti a monah po izboru. Zbog svog asketskog života, dobrih djela, pa i čuda što ih je činio, godine 370. proglašen je svecem. Imao je

navodno svog roba s kojim je postupao kao s bratom.

Međutim, grčki povjesničar Porfirogenet zabilježio je 949. da je u Hrvatsku u 10. st. iz države Franačke došao neki pobožni čovjek zvan Martin, kojemu su Hrvati pripisivali ista svojstva kao i onom iz 4. st. Taj se Martin nastanio u špilji u Podsusedu. Navodno je odmah po njegovoj smrti pokraj špilje sagrađena kapela, ali se ona prvi put spominje tek 1209. godine.

Podaci o životu povijesne osobe sv. Martina iz 4. st. ne slažu se s podacima Porfirogeneta, pa se očito radi o dvije različite osobe. Za nas je ipak važan samo podatak da je u Podsusedskoj špilji u 10. st. živio neki pustinjač Martin i da je uz špilju sagrađena kapela.

O kapeli postoji pisani dokument iz 1209. godine, a o špilji tek iz 19. st., kada je Ljudevit Ivančanin izradio skicu špilje pokraj kapele. Iz nacrtu se vidi da je južno od kapele bio »Atrium

ili velika špilja«, a zapadno uz nju »Pustinjakova špilja«. U »Velikoj špilji« nacrtan je i oltar. Nažalost, napredovanjem kamenoloma pokraj kapele špilje su koncem 19. st. uništene i sada su ostale samo dvije velike gromade kamena koje još podsjećaju na njih.

2009. godine slavilo se 800 godina prvog spomena kapele (1209.) pa je cijelo područje oko kapele i ostatka špilje lijepo uređeno kao spomen-područje, a štampana je i prigodna marka s prospektom.

Vlado Božić

Dobrovoljno darivanje krvi

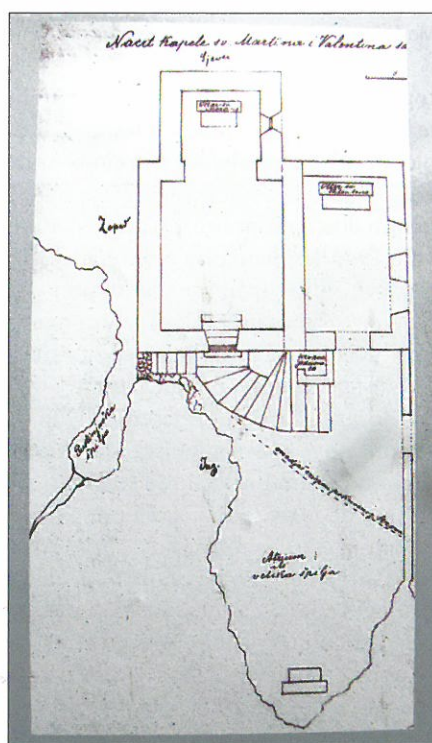
Na darivanje krvi 14. prosinca 2009. u Hrvatskom zavodu za transfuzijsku medicinu, Petrova 3, odazvalo se od 17 do 19 sati 11 članova našeg Odsjeka. Nitko nije odbijen pa je darovano 11 doza krvi. Nakon jela i pića u zavodskom kafiću »Kap«, dio speleologa uputio se u naše prostorije.

Od prošlogodišnjeg darivanja krvi primjetan je porast broja dobrovoljnih darivatelja iz SOŽ-a za od 57,14 %. Krv su darivali: Siniša Glogoški, Milivoj Uroić, Ruder Novak, Martina Pavlek, Krešimir Guszak, Robert Rosić, Stipe Tutiš, Dalibor Jirkal, Ksenija Brezovac, Zoran Bolonić i Damir Lovretić.

Damir Lovretić – Fritz

Kapela sv. Martina sa stijenom koja je bila dio špilje

Tlocrt kapele i špilje sv. Martina iz 1898. Ljudevita Ivančanina